

## МУЗИЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ ЯК НАУКОВА ПРОБЛЕМА

*У статті розглянуто проблему музичної компетентності вчителя музики як основи його педагогічної діяльності.*

**Ключові слова:** компетенція, компетентність, професіоналізм, професійні здібності, особові якості вчителя.

*В статье рассматривается проблема музыкальной компетентности учителя музыки как основа его педагогической деятельности.*

**Ключевые слова:** компетенция, компетентность, профессионализм, профессиональные способности, личностные качества учителя.

*The article deals with the problem of musical competence of a teacher of music as a basis of his/her educational work.*

**Key words:** competence, professionalism, professional capabilities, teacher personality qualities.

Сьогодні педагогічна підготовка педагогічних кадрів, зокрема учителів музики загальноосвітніх шкіл, розглядається як така, що спрямована передусім на розвиток творчої особистості, розмаїття її виявлення, нестандартності, вміння молодого фахівця шкільного профілю реалізувати власний креативний потенціал у кожній освітній ситуації. Музичне виховання підрастаючого покоління є запорукою оновлення культурного життя народу. Формування духовного світу людини повинно стати в нашій державі першочерговим соціальним завданням, оскільки майбутнє суспільства прямо залежить від духовного складу кожної людини, її ідейних і соціальних орієнтирів, які відбиваються в характері мислення, дій, морально-естетичній позиції.

На сучасному етапі розвитку Української держави особливої актуальності набули процеси вдосконалення музично-естетичного виховання дітей та молоді, а також підготовки педагогічних кадрів, здатних ефективно розв'язувати завдання музичного виховання на всіх етапах навчального процесу.

Проблема полягає в тому, що музично-педагогічна підготовка майбутніх учителів музики набуває ефективності, якщо вона ґрунтується на теоретичних і методичних засадах, які відображають специфіку їхньої підготовки до музично-естетичного виховання учнів на основі реалізації організаційно-методичної системи.

Важливу роль у розвитку теорії й практики музичної освіти ХХ-ХХІ ст. відіграли представники музичної педагогіки: Ю. Алієв, О. Апраксіна, Н. Ветлугіна, Д. Кабалецький, А. Кенеман, О. Ростовський, В. Шацька, С. Шацький, Л. Школяр та інші.

Вони порушували питання розвитку музичного сприйняття дитини, засоби педагогічного впливу й умови формування основ музичної культури, зміст, методи та форми музичного виховання учнів тощо. При цьому згадані вище науковці наголошують на тому, що музичне виховання учнів залежить не тільки від учителя, але й від рівня музичної культури, творчих музичних здібностей, педагогічної майстерності усього педагогічного колективу.

Методика музично-освітньої роботи з учнями О. Ростовського у суттєвих рисах переважно базується на методичній системі Д. Кабалецького. О. Ростовський у своїх навчально-методичних посібниках намагався показати шляхи музичного виховання й різноманітні способи досягнення мети, з огляду на які кожен учитель має обрати свій підхід, у якому буде яскраво виражений особистісний характер, оскільки тільки так можна досягти успіху у професійній діяльності.

Високі вимоги до педагога висувала О. Апраксіна, яка підкреслювала, що вчитель музики повинен уміти стимулювати в дітей сприйняття музики, її естетичне переживання і засвоєння; бачити мету і завдання різноманітних форм музичної роботи, що сприятиме правильному вибору її шляхів і методів; володіти педагогічними і музичними здібностями, бути не тільки музикантом, але і кваліфікованим учителем-вихователем, який із чуйністю ставиться до дітей.

Наукові музично-педагогічні дослідження Л. Бартеневої, Г. Голика, Т. Конишевої, З. Морозової, Е. Скрипкіної, Н. Соколової, Т. Юманової, В. Яконюка та інших присвячено висвітленню різноманітних аспектів цієї проблеми.

Отже, аналіз естетико-педагогічної спадщини видатних вітчизняних педагогів дає змогу констатувати, що в педагогічній думці ХХ – початку ХХІ ст. активно розроблялися шляхи музичного виховання особистості та музичної підготовки педагогічних кадрів.

**Мета статті.** Розглянути структуру музичної компетентності майбутнього вчителя музики як основу його педагогічної діяльності.

Перш ніж розкрити сутність поняття «музична компетентність», на нашу думку, слід зупинитися на визначенні дефініцій «компетенція», «компетентність» та зробити спробу здійснити категоріальний аналіз понять з метою їх уточнення.

З поняттям «компетенція» пов'язане поняття «компетентність», що являє собою володіння компетенцією, тобто знаннями та досвідом, дають змогу судити про щось. Доцільність уведення поняття

«професійна компетентність» обумовлена широтою його змісту, інтегративною характеристикою, що поєднує такі поняття, як «професіоналізм», «кваліфікація», «професійні здібності», «особистісні якості» тощо.

Під професійною компетентністю вчителя розуміється єдність його теоретичної й практичної готовності до здійснення педагогічної діяльності. Аналіз різних підходів до проблеми компетентності в цілому свідчить, що більшість дослідників пов'язують це поняття з конкретною професією в матеріальній або духовній сфері. Загально визнаними є такі характеристики професійної компетентності:

- розуміння сутності завдань, що виконуються;
- знання досвіду в цій сфері й активне його впровадження;
- уміння обирати засоби, адекватні конкретним обставинам;
- почуття відповідальності за досягнуті результати;
- здатність оцінювати власні помилки й корегувати їх [2].

З позиції іншого напрямку професійна компетентність учителя трактується як здібність особистості розв'язувати різноманітні педагогічні завдання.

Отже, вихідним пунктом визначення цього поняття може стати інтегрований комплексний підхід, що має спиратися на теорію професійної компетентності, розробленої відомими науковцями з проблем професійної підготовки вчителя

А. Марковою, В. Сластьоніним, Є. Шияновим.

У структурі компетентності (А. Маркова) такі напрямки:

- спеціальна компетентність, яка передбачає оволодіння професійною діяльністю на достатньо високому рівні;
- здібність проектувати свій подальший професійний розвиток;
- соціальна компетентність, яка вимагає оволодіння сумісною (колективною, груповою) діяльністю, співробітництвом;
- прийоми міжособистісного спілкування, соціальна відповідальність за результати своєї діяльності;
- особистісна компетентність, що відбивається в оволодінні прийомами особистісного самовираження й саморозвитку;
- засоби протистояння деформації особистості;
- індивідуальна компетентність, яка знаходить вияв в оволодінні прийомами самореалізації й розвитку індивідуальності в процесі професійної діяльності, готовність до професійного росту, здатності до індивідуального самозбереження, умінні раціонально організувати свою працю без перевантажень у часі й силах, здійснювати діяльність напружено, але без втоми з позитивними результатами [1].

У педагогічній науці поняття «професійна компетентність» розглядається як сукупність знань і вмінь, що визначають результативність праці; обсяг навичок виконання завдання; комбінація особистісних якостей; комплекс знань і професійнозначущих особистісних якостей; вектор професіоналізації; єдність теоретичної та практичної готовності до праці; здатність виконувати складні культуровідповідні види дій тощо.

Професійна компетентність майбутнього вчителя музики трактується як динамічна, процесуальна сторона його професійної підготовки, характеристика професійного росту, професійних змін як мотиваційних, так і діяльнісних.

Структура професійної компетентності майбутнього вчителя музики має такі складові: *мотиваційний компонент*, що виражається в поступовому розвитку спрямованості навчально-професійної діяльності майбутнього вчителя музики, заснованої на пріоритеті цілей розвитку особистості учнів; *особистісний компонент* (якості, педагогічні та музичні здібності тощо); *змістовий компонент* (оволодіння змістом навчання, уміннями, навичками); *професійно-діяльнісний компонент*, що вміщує у собі систему навчально-професійних дій. Цей компонент передбачає оволодіння: специфічними аналітичними навичками, що дозволяють сприймати і оцінювати педагогічну ситуацію як багатомірну, постійно інноваційну педагогічну реальність; особливими професійно-діагностичними діями, що дозволяють перетворювати навчальний предметний матеріал (образотворчий, музичний тощо) у діагностичний; основами проєктувальних дій, метою яких є створення гнучкої системи організації життєдіяльності учнів.

Формування структурних компонентів музичної компетентності вчителя музики загальноосвітніх шкіл – неізолюваний процес: може змінюватися співвідношення між змістовим наповненням структурних компонентів зазначеної компетентності. Ці зміни зумовлені передусім тим, що:

- музично-естетичний розвиток майбутнього вчителя здійснюється в контексті формування його цілісної особистості;
- специфічні музично-естетичні особистісні утворення (цінності, почуття, мотиви, здібності, досвід тощо) є передумовою формування музичної компетентності вчителя;
- музично-педагогічна діяльність різноманітна, яка вимагає свідомого розв'язання здійснення усіх її видів (слухання музики, музичної ритміки, співів, гри на музичних інструментах) і форм (у навчально-виховному процесі, повсякденному житті тощо);
- музична компетентність передбачає погодженість мотиваційної й операціональної професійних сфер (розбіжність призводить до предметоцентризму, егоцентризму тощо).

Отже, «музична компетентність» як складне поліфункціональне та індивідуально-психологічне утворення на основі інтеграції професійних теоретичних знань, ціннісних орієнтацій і практичних умінь учителя у сфері музичної педагогіки, а також особистісних якостей, емоційно-ціннісного ставлення до педагогічної діяльності, які у своїй сукупності забезпечують вибір педагогом свідомої поведінки, що

відображає музично-естетичні професійні засади та гуманістичну спрямованість його педагогічної дії. Процес формування музичної компетентності вчителя є складним, динамічним, багатогранним і багатофакторним. Формуючись у майбутнього вчителя в процесі його навчання, музична компетентність розвивається поетапно. Отже, визначаємо шлях: від знання основ музичного виховання до музично-педагогічних цінностей і до музично-естетичного самовдосконалення (музичної компетентності).

Таким чином, результатом музично-педагогічної підготовки є музична компетентність як складне поліфункціональне особистісне утворення на основі інтеграції професійних теоретичних знань, ціннісних орієнтацій і практичних умінь учителя у сфері музичної педагогіки, а також особистісних якостей, емоційно-ціннісного ставлення до педагогічної діяльності, які у своїй сукупності забезпечують вибір учителем свідомої поведінки, що відображає гуманістичну спрямованість його педагогічної дії. Музична компетентність розширює професійні можливості вчителя, впливає на духовний світ учня і виявляється як здатність якісно будувати музично-педагогічний процес і взаємодіяти з усіма учасниками навчально-виховного процесу.

#### **Література**

1. Психология труда учителя: книга для учителя. – М. : Просвещение, 1993. – 178 с.
2. Развитие и оценка компетентности. – М. : Высшая школа, 1996. – 120 с.